

*М.Х. ДУЛАТИ АТЫНДАҒЫ
ТАРАЗ МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ
КІТАПХАНАЛЫҚ-АҚПАРАТТЫҚ ОРТАЛЫҚ*

Әбділда Тәжібаев-сыршыл, лирик ақын

(туралы ой-толғаулары мен мерзімді басылымдар

мақалаларының библиографиялық көрсеткіші

Тараз 2019

Әбділда Тәжібаев (1909-1998)

2019 жылдың «Бір ел – бір кітап» республикалық акциясына екі қаламгердің туындылары таңдалды. Бұл Әбділда Тәжібаевтың поэзиясы мен Әбіш Кекілбаевтың «Аңыздың ақыры» романы. ҚР Мәдениет және ақпарат Министрлігінің қолдауымен ҚР Ұлттық Академиялық кітапханасының, ҚР кітапханашылар Ассоциациясының бастамасымен 2007 жылдан бері өткізіліп келе жатқан «Бір ел – бір кітап» акциясының мақсаты ұлттық әдебиетіміздегі ең үздік деген туындыларды оқу және насихаттау, оқу ісін ілгерілету, рухани мұрамызды сақтау, жастарды отаншылдыққа әрі өнегелілікке тәрбиелеу болып табылады. «Бір ел - бір кітап» акциясы бойынша кітапханада жыл бойы тұрақты кітап көрмесі ұйымдастырылып, түрлі ішаралар жоспарлануда. Кітапханамызға келген әр бір оқырман осы шараларға қатыса отыра жиырмамыншы ғасырдағы қазақ поэзиясының аса ірі өкілі, өлең-жырдың дүлділі, көрнекті ақын, әдебиет және театр зерттеушісі Әбділда Тәжібаевтың поэзиясы, мысалы, ақынның «Аралдар» деген жинағына кірген өлендері ақынның поэзиясының асқар шыңы десек, артық айтқандық емес. Аралдан алдың ащы ойлар, Ауырлап кетті кемеміз, Теңізде емес, қайғыда Жүзгендей болып келеміз. Нағыз ақындар ғана осылай толғай алады, осылай толғана алады. Ақынның алғашқы өлендерінен бастап, өмірінің соңғы жылдарына дейінгі өлең-жырларын, поэмаларын талдап айтсақ сөз ұзаққа кетері сөзсіз. Кешегі, ХХ ғасыр қандай күрделі болса, Әбділда Тәжібаевта сондай күрделі тұлға. Қазіргі жастарымыздың өз тілінен алшақтап бара жатқан кезеңінде Әбділда ақынды бүгінгі ұрпақ жете біле бермеуі де, түсіне білмеуі де мүмкін. Бірақ қазақ сияқты рухы мәңгі сөнбейтін саңлақ халқы барда Әбділда Тәжібаев жырлары да мәңгі тірі.

Әбділда Тәжібаев (1909-1998) - ақын және драматург, филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстанның халық жазушысы. Ол 1909 жылы Қызылорда (Ақмешіт) қаласында дүниеге келді. Қызылордадағы жетім балалар интернатында тәрбиеленген. Шымкент қаласындағы жетіжылдық мектепті оқып бітірген. С.М.Киров атындағы Қазақ Мемлекеттік Университетті (қазіргі уақытта Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университет), Мәскеудегі М.Горький атындағы әдебиет институты жанындағы Жоғары әдеби курсты бітірген.

Еңбек жолы

1926-1928 жж. «Еңбекші қазақ» газетінде пошта-газет тасушысы болып бастаған, кейін корректор болып жұмыс атқарды. 1932-1934жж. Қарсақбайдағы «Қызыл кеші », «Лениншіл жас» (қазіргі «Жас Алаш») газеттерінде редактордың орынбасары, 1934-39жж. Қазақстан Жазушылар одағы басқармасының хатшысы, 1939-1943жж. Қазақстан Жазушылар одағының төрағасы, 1945-1948жж Қазақ ССР ҒА Тіл және әдебиет институтында бөлім меңгерушісі қызметтерін атқарған. 1958-1960жж. «Қазақ әдебиеті» газетінің жауапты редакторы, 1960-1984жж. Қазақстан Жазушылар одағы басқармасының хатшысы, Қазақ ССР ҒА әдебиет және өнер институтында аға ғылыми қызметкер, театр өнері бөлімінің меңгерушісі қызметтерін атқарған.

Шығармалары

Әбділда Тәжібаев 1927 жылдан бастап жаза бастады. Ең алғаш өлеңдері 1927 жылы «Жұмысшы» газетінде, кейін 1933ж. «Жаңа ырғақ» атты жинақ болып шықты. «Оркестр», «Құтқару», «Екі жиған», «Абыл», «Шын жүректен», «Сүйген жүрек», «Таныс дауыстар» атты поэмалары мен өлеңдері жарық көрді.

«Аралдар», «Жаңа өрімдер», «Кешеден бүгінге», «Кәне қоңырау», «Жастық жылдар», «Құрдастар», «Толағай» және т.б. жыр жинақтары философиялық бағытта белгіленген.

«Жылдар, ойлар» атты еңбегінде Жамбыл, Нұрпейіс, Иса ақындар мен М.Әуезов, С.Мұқанов, А.Жұбанов, тағы басқа әдебиет және өнер қайраткерлері жайлы естеліктерін жариялады. «Жаданның хаттары», «Хаттар сөйлегенде», «Өмір мен ерлік» атты сын, эссе, прозалық кітаптарында әдебиет пен өнерге қатысты толымды пікірлер айтқан. Ә.Тәжібаев жазушылығына қоса біраз жылдар М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтында ғылыми-зерттеу жұмыстарымен шұғылданып, өмірінің соңғы жылдарын бірыңғай шығармашылыққа арнаған.

«Октябрь Революциясы», 2 мәрте Еңбек Қызыл Ту, Ленин, «Құрмет Белгісі» ордендерімен, бірнеше медальдармен марапатталған.

Абдильда Тажибаев (1909-1998)

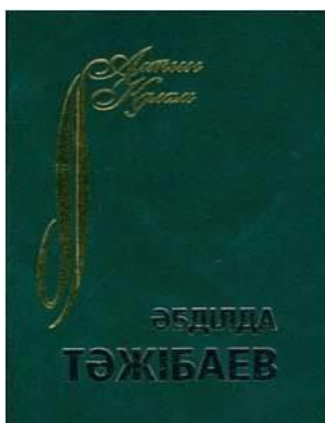
Тажибаев Абдильда (1909-1998) - казахский поэт и драматург, доктор филологических наук, профессор, народный писатель Казахской ССР. Родился в городе Кызылорда (Акмечеть). Воспитывался в детском интернате для детей-сирот в Кызылорде. Учился в семилетней школе в г.Шымкент.

Окончил Казахский государственный университет имени С.М.Кирова (ныне Казахский Национальный университет имени аль-Фараби), высшие литературные курсы при Литературном институте имени М.Горького. Абдильда Тажибаев начал печататься с 1927 года.

В 1927 году был впервые опубликовано его стихотворение в газете «Гудок рабочего», затем вышел первый сборник стихов «Новый ритм» в 1933 году. Изданы сборники поэм и стихотворений «Оркестр», «Спасение», «Два мира», «Абыл», «От души», «Любящие сердца», «Знакомые голоса» и другие.

Философской направленностью отмечены сборники поэтических произведений «Цвети степь», «Острова», «Новые напевы», «От вечера к сегодня», «Былое», «Молодые выходцы», «Сверстники», «Толагай» и др. По сценарию А. Тажибаева (в соавторстве с Н.Ф.Погодиным) снят художественный фильм «Жамбул». Многие произведения поэта-драматурга переведены на языки народов стран СНГ и зарубежных стран.

Перевел произведения на казахский язык А.Пушкина, А.Островского, Г.Гейне и другие. Депутат Верховного Совета Казахской ССР 6-го созыва. Награжден орденами Ленина, Октябрьской революции, 2-мя орденами Трудового Красного Знамени, «Знак Почета» и медалями. В 1985 году А.Тажибаеву присвоено почетное звание «Народный писатель Казахской ССР».

Кең тынысты, ойы ұшқыр, қарымды халық жазушысы Әбділда Тәжібаев өз заманының өрен жүйрігі. Оның еңбектері елінің игілігіне айналып, руханиятымыздың алтын қорына қосылған бағалы қазына. Әдебиеттің жанашыры, таланттардың қорғаушысы бола білген қаламгердің өнегесі ұрпақтың бағдар шамы іспетті. Жалпы оқырманға арналған бұл біртөмдығына таңдаулы туындылары енгізілген.

Қазақ поэзиясы алыптарының бірі Әбділда Тәжібаевтың бұл кітабы негізінен өмірінің соңғы жылдарында жазған заман, уақыт, адам, қоғам, жастық, қарттық, ғұмыр-тіршілік мәні туралы терең тебіреністі, кемел ойлы толғаныстарынан тұрады. Сондай-ақ ертеректе жарық көрген «Саяхат» және «Сыр жырлары» шоғырынан бір топ таңдаулы өлеңдері енді.

Қазақтың көрнекті ақыны-Әбділда Тәжібаевтың «Көне қоңырау» аталатын бұл жинағына біраз уақыттан бері жазып жүрген өлеңдерінің таңдаулылары енді. Бұл өлеңдерінде Советтік Отанның мызғымас беріктігі, халықтар достығы, адамгершілік қасиеттері, замандастарымыздың жан-күйі жырланады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Тәжібаев, Ә.

Аралдар [Мәтін]: өлеңдер / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 2002.- 152б.- (Мектеп кітапханасы). -1экз.

2. Тәжібаев, Ә.

Аралдар [Мәтін]: өлеңдер мен дастандар / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Раритет, 2005.- 264 бет.- 1экз.

3. Тәжібаев, Ә.

Есімдегілер [Мәтін]: естеліктер, эсселер / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 1993.- 400б.- 1экз.

4. Тәжібаев, Ә.

Есімдегілер [Мәтін]: Естеліктер, эсселер / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 1993.- 400б.- 1экз.

5. Тәжібаев, Ә.

Жаргас [Мәтін]: өлеңдер мен драмалық поэмалар / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 1967.- 176б.-1экз.

6. Тәжібаев, Ә.

Жылдар, ойлар [Мәтін]: естеліктер мен толғаныстар / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 1976.- 472б.-1экз

7. Тәжібаев, Ә.

Көне қоңырау [Мәтін] / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 1973.- 244б.-3экз.

8. Тәжібаев, Ә.

Хаттар сөйлегенде [Мәтін]: күнделік повесть / Әбділда Тәжібаев.- Алматы: Жалын, 1980.- 208б.-1экз.

9. Тәжібаев, Ә.

Жданов әңгімелері [Мәтін]: повесть / Әбділда Тәжібаев.- Алматы: Жалын, 1982.- 252б.- 1экз.

10. Толағай тұлға тарлан еді..... [Мәтін]: Әбділда Тәжібаев туралы естеліктер /

Құрастырған Г.Мырзахметова.- Алматы: Білім, 2008.- 296б.- (Әдеби мемуарлар).-2экз.

11. Тәжібаев, Ә.

Көне қоңырау [Мәтін] / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 1973.- 244б.-3экз.

12. Тәжібаев, Ә.

Қазақ драматургиясының дамуы мен қалыптасуы [Мәтін] / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 1971.- 416б.-2экз.

13. Тәжібаев, Ә.

Бес томдық шығармалар жинағы [Мәтін]. Т.1: өлеңдер, поэмалар / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Жазушы, 1978.- 752б.-5 экз.

14. Тәжібаев, Ә.

Үш томдық шығармалар жинағы [Мәтін]. Т.1. Өлеңдер / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Ана тілі, 2009.- 272б.-4экз.

15. Тәжібаев, Ә.

Үш томдық шығармалар жинағы [Мәтін]. Т.2. өлеңдер / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Ана тілі, 2009.- 272б.-2экз.

16. Тәжібаев, Ә.

Үш томдық шығармалар жинағы [Мәтін]. Т.3. поэмалар мен драмалар / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Ана тілі, 2009.- 272б.-2экз.

16. Тәжібаев, Ә.

Өлеңдер, поэмалар [Мәтін] / Ә. Тәжібаев.- Алматы: Ан Арыс, 2010.- 304бет.-4экз.

Электрондық ресурстар:

17.Тәжібаев, Ә.

Үш томдық шығармалар жинағы [Электрондық ресурс]: поэмалар мен драмалар / Ә. Тәжібаев.- 28 1 МБ.- Алматы: Ана тілі, 2009.- 272 б.

Қол жеткізу режімі: [http://lib.tarsu.kz/rus/all.doc/Elektron_res/Tajibaev\(Shygarmalar_jinagy\).rar](http://lib.tarsu.kz/rus/all.doc/Elektron_res/Tajibaev(Shygarmalar_jinagy).rar)

18.Тәжібаев, Ә.

Өлеңдер, поэмалар [Электрондық ресурс]: өлеңдер мен поэмалар / Ә. Тәжібаев.- 45, 9 МБ.- Алматы: Ан Арыс, 2010.- 304 б.- (Алтын қалам).

Режим доступа: http://lib.tarsu.kz/rus2/all.doc/top-100/Kazakhskaya_literatura/Tajibaev_Olender.pdf

Мерзімді басылымдар:

20. Әбдірашев, Ж.

Өлеңнен өрілген ой / Ж. Әбдірашев // Жалын.- 2009.- Б.36.

21. Байғұт, М.

Кестесі келісті кітапхана [Мәтін] / М. Байғұт // Егемен Қазақстан.- 2011.- №116-119.-31 наурыз.- Б.16.

22. Досанов, С.

Арманы биік асыл ер [Мәтін]: Елін сүйген - елі сүйген / С. Досанов // Ана тілі: Ұлт газеті.- 2011.- №6.-10-16 ақпан.- Б.6-7.

23.Ергөбек, Қ.

Ақиық ақын, жауһар жыр : Әбділда Тәжібаев жайлы / Қ. Ергөбек // Алтын Орда.- 2009.- Б.10.

24. Ергөбек, Қ.

Ақиық ақын, жауһар жыр [Мәтін]: Қазақ поэзиясының өкілі Әбділда Тәжібаевтың өмірі мен шығармашылығы жайлы / Қ. Ергөбек // Алтын Орда.- 2009.- №47.-19-25 қараша.- Б.10.

25. Ергөбек, Қ.

Ақиық ақын, жауһар жыр [Мәтін]: Әбділда Тәжібаев жайлы (жалғасы) / Қ. Ергөбек // Алтын Орда.- 2009.- №48.- Б.10-11.

26. Ергөбек, Қ.

Ақиық ақын, жауһар жыр [Мәтін] / Қ. Ергөбек // Алтын Орда.- 2009.- №49.-3-9 желтоқсан.- Б.10-11.

27.Ергөбек, Қ.

Құлаған - "қазақ...", құлатқан - қазақ : Көрнекті ақын-драматург әбділда Тәжібаев туғанына 100 жыл толуына орай / Қ. Ергөбек // Түркістан.- 2009.- Б.7.

28. Ерғалиев, Ж.

Қайран, қазақтың ірілері-ай [Мәтін] / Ж. Ерғалиев // Егемен Қазақстан.- 2011.- №66-68.-4 наурыз.- Б.10.

29. Қирабаев, С.

Әбділда ақын : Ә.Тәжібаевтың туылғанына 100 жыл / С. Қирабаев // Қазақ әдебиеті.- 2009.- №.43(3154).-9-15 қазан.- Б.1, 10.

30. Қыдырбек, Ә.

Сырдың сұңқар ақыны : Әбділда Тәжібаевқа 100 жыл / Ә. Қыдырбек // Егемен Қазақстан.- 2009.- №.323-324(25721).-2 қазан.- Б.6.

31. Мұқанов, С.

Әбділда туралы сөз / С. Мұқанов // Жалын.- 2009.- Б.30.-33.

32. Мүтиев, З.

Әбділда Тәжібаев- қазақ лирикасының тарихшысы [Мәтін] / З. Мүтиев // Ұлағат.- 2009.- №6.- Б.17-23.

33. Нұрқатов, А.

Ойлы да сырлы поэзия : Әбділда Тәжібаев жайлы / А. Нұрқатов // Жалын.- 2009.- Б.25-40.

34. Оразалин, Н.

Әбділда Тәжібаев туралы сөз / Н. Оразалин // Қазақ әдебиеті.- 2000.- 3 наурыз.

35. Сейтақ, А.

Әбділданың 100 жылдығы Астанадан бастау алды / А. Сейтақ // Айқын.- 2009.- №.183(1364).-2қазан.- Б.5.

36. Сығай, Ә.

Абыз ақын - аңыз тұлға / Ә. Сығай // Жалын.- 2009.- Б.37-40.

37. Тобағабыл, Т.

"-Әбділда!-дедім айқайлап, -Әбділда!-деді жаңғырық..." / Т. Тобағабыл // Егемен Қазақстан.- 2009.- №337-339.-16 қазан.- Б.5.

38. Тобағабыл, Т.

Жарық сұрап бөтенге тіленбедім / Т. Тобағабыл // Егемен Қазақстан.- 2004.- 4ақпан.

39. Тоқпанов, А.

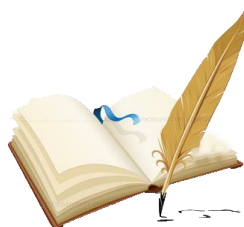
Дарынды драматург / А. Тоқпанов // Жалын.- 2009.- Б.28-29.

40. Мақсудов, С.

Бұқарбай батыр [Мәтін]: Тарих толқынында / С. Мақсудов, Ш. Айбосынов // Егемен Қазақстан: Жалпыұлттық республикалық газет.- 2012.- №622-630(27701).- 26 қыркүйек, сәрсенбі.- Б.9.

41. Жайықбаев, Н.

Мәйекті сөздің Мұзағаны [Мәтін]: Алдыңғы толқын ағалар / Н. Жайықбаев // Ана тілі: Ұлт газеті.- 2013.- №48(1202).- 5-11 желтоқсан.- Б.6-7.

« Әбділда Тәжібаев –сыршыл, лирик ақын»: Библиографиялық көрсеткіш /Құрастырушы: Татыранова Ж.Ә. – Тараз: М.Х. Дулати атындағы ТарМУ – Кітапханалық – ақпараттық орталық, №2 көркем әдебиет секторы, 2019. – **8 б.** (Әдебиеттер: 16аталым кітап, 35дана , электрондық ресурстар- 2, мерзімді басылымдар - **22** аталым).

« Әбділда Тәжібаев –сыршыл, лирик ақын»: Библиографический указатель/ Составитель: Татыранова Ж.А. №2көркем әдебиет секторы – Тараз: Библиотечно-информационный центр ТарГУ имени М.Х. Дулати, 2019. – 16 с. (Литература: 16 наименований, 35экз, электронные ресурсы-, периодические издания – **22** наименований).